

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Романишин Юлії Любомирівни

на дисертацію та автореферат

Василенко Світлани Василівни

*«Методика розвитку цифрової компетентності викладачів університетів
в умовах євроінтеграції»*

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті

Актуальність теми дослідження

Цифрові технології стають невід'ємною складовою навчального процесу, наукової діяльності, управління освітнім середовищем, тому сучасний викладач повинен володіти широким спектром цифрових навичок адаптованих до потреб студентів та вимог європейських стандартів. В умовах цифрової трансформації суспільства та освіти розвиток цифрової компетентності викладачів університетів є не лише професійною необхідністю, а й ключовим чинником забезпечення якості вищої освіти. Особливої значущості це набуває в контексті інтеграції України до Європейського освітнього простору, де цифрова компетентність педагогічного персоналу є одним із базових критеріїв якості освіти визначених у рамці DigCompEdu. Особливо актуальним для української системи освіти є євроінтеграційні процеси та цифрова трансформація під впливом яких суттєво змінюється роль та функції сучасного викладача в університетському освітньому середовищі. Такі зміни потребують впровадження сучасних цифрових інструментів навчання, розвиток інтегрованих освітніх платформ, проектування цифрових освітніх середовищ тощо. Для забезпечення функціонування яких в умовах євроінтеграції викладачі мають бути підготовлені.

Незважаючи на наявність окремих нормативно-методичних документів та програм підвищення кваліфікації, цифрова компетентність викладачів університетів в Україні залишається недостатньо сформованою, фрагментарною та нерівномірною.

Розвиток цифрової компетентності викладачів є важливим процесом для забезпечення конкурентоспроможності української вищої освіти на міжнародному рівні. Сучасний викладач університету має не лише володіти цифровими інструментами для організації навчального процесу, але й уміти інтегрувати їх у науково-дослідну діяльність, професійну комунікацію та самоменеджмент. Недостатній рівень цифрової компетентності викладачів може призводити до зниження якості освіти, обмеження доступу студентів до

інноваційних методів навчання та гальмування процесу інтеграції в європейський освітній простір. Таким чином, розроблення методик розвитку цифрової компетентності викладачів є актуальним завданням, яке відповідає стратегічним цілям цифровізації освіти в Україні.

Всі наведені аргументи однозначно підтверджують високий рівень актуальності вибраного напряму дисертаційного дослідження та релевантність отриманих в ньому результатів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація містить результати наукових досліджень авторки які були отримані у процесі науково-дослідних робіт, що виконувалися у науково-дослідній лабораторії цифровізації освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та індивідуальних наукових досліджень. Василенко Світлана Василівна була виконавцем тем науково-дослідних робіт: «Розвиток відкритого освітнього інформаційного середовища університету для забезпечення якості освіти» (ДР № 0116U003995, 2016-2022 рр.); «Проектування екосистеми відкритого університету в умовах цифрової трансформації суспільства» (ДР № 0123U102794, 2023-2028 рр.), «SMART-технології як засіб формування ІК-компетентності майбутніх учителів початкових класів» (2016-2019 рр., затверджено рішенням вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка № 13 від 17.12.2015 р.), «Дослідження системи розвитку ЦК викладача Університету Грінченка» (2020-2024 рр.), проєкт Громадського бюджету міста Києва-2021 «Цифровий хаб Університету Грінченка» (2021-2025 рр.).

Включення роботи до планів науково-дослідних робіт Київського столичного університету імені Бориса Грінченка є додатковим показником, що підтверджує актуальності теми дисертаційного дослідження.

Основні наукові положення дисертації, їх новизна, достовірність та обґрунтованість

Аналіз дисертації Василенко Світлани Василівни показав, що авторка з належною повнотою схарактеризувала досліджувану проблему, розробила науковий апарат дослідження, сформулювала завдання які були послідовно розв'язані, що дало змогу отримати нові теоретично обґрунтовані та практично значимі для освітнього процесу результати.

У першому розділі дисертації *«Теоретичні підходи та тренди розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції»* охарактеризовано формування та розвиток поняттєво-термінологічного апарату дослідження; досліджено євроінтеграційні процеси у вищій школі; обґрунтовано ключове поняття дослідження «цифрова компетентність»; проаналізовано нормативно-правову базу формування та розвитку цифрової компетентності в галузі освіти; здійснено аналітичний огляд та узагальнено європейський та вітчизняний досвід формування й розвитку цифрової

компетентності викладачів університетів; розглянуто андрагогічний підхід у розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції.

У другому розділі *«Модельовання процесу розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції»* представлено загальну методику дослідження проблеми розвитку цифрової компетентності (ЦК) викладачів університетів, охарактеризовано організаційні підходи до формування змісту ЦК, цифровізації та розвитку ЦК викладачів в університетах; розроблено модель розвитку ЦК викладачів університетів в умовах євроінтеграції та обґрунтовано структури рівнів й організаційно-педагогічну модель розвитку ЦК викладачів університетів; визначено та охарактеризовано критерії й показники оцінювання рівня ЦК викладачів університетів.

У третьому розділі *«Розроблення методики розвитку цифрової компетентності викладачів університетів»* проаналізовано організаційно-педагогічні та правові відходи до розвитку ЦК викладачів університетів; визначено основи проектування корпоративного стандарту цифрової компетентності викладачів університетів; охарактеризовано техніко-технологічне забезпечення як основний складник середовища розвитку ЦК викладачів університетів; описаний процес створення диференційованих навчальних програм та курсів для розвитку ЦК викладачів університетів; розглянуто додаткові ресурси які доречно використовувати для розвитку ЦК викладачів університетів; виокремлено підходи до моніторингу рівня ЦК викладачів університетів; побудовано індивідуальні траєкторії розвитку ЦК викладачів університетів враховуючи підходи до організації індивідуальної траєкторії та особливості розвитку ЦК викладачів університетів.

У четвертому розділі *«Організація, проведення та опрацювання результатів педагогічного експерименту»* описано організацію, етапи, завдання, умови та результати реалізації педагогічного експерименту з використанням розробленої методики, опрацьовано та проаналізовано його результати. Висновки є чіткими, завершеними та вагомими. Вони сформульовані відповідно до поставлених завдань та результатів педагогічного експерименту.

Загальні висновки дисертаційного дослідження відповідають завданням і повною мірою відображають зміст, структуру та наповнення дисертації, чітко сформульовані, несуть дискретно зумовлене смислове навантаження з точки зору забезпечення цілісності сприйняття основних авторських ідей та рішень. Семантико-стилістичний рівень дисертації належний, хоч і не позбавлений певних огріхів та неточностей. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог та стандартів.

Основні положення представленого дослідження впроваджені в

педагогічну практику ЗВО України, що підтверджує високу ефективність та результативність запропонованої авторської методики щодо розвитку та підвищення рівня цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції.

Достовірність та об'єктивність наукових результатів і висновків дослідження забезпечується теоретично-методологічною обґрунтованістю його основних положень, використанням новітніх підходів і методів дослідження максимально релевантних до його предмету, об'єкту, мети, завдань, ґрунтовним аналізом фахової джерельної бази, рівнем залучення реальної викладацької аудиторії, застосуванням кількісного аналізу отриманих експериментальних даних та їх обробки методом статистики.

Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях і авторефераті

Автореферат дисертації за змістом і оформленням відповідає вимогам МОН України. Зміст автореферату повністю відображає основні положення дисертації.

Результати дослідження викладено у 28 працях, серед яких 2 монографії, 18 статей (11 у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних виданнях, 3 публікації у виданнях, що індексуються Scopus та WoS, 2 статті у збірниках наукових праць), 1 навчальний посібник (у співавторстві), 7 програм підвищення кваліфікації.

Значення для науки і практики, можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в роботі вперше:

- обґрунтовано й розроблено організаційно-педагогічну модель розвитку ЦК викладачів університетів в умовах євроінтеграції;
- визначено критерії та показники оцінювання рівня розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції;
- розроблено структурно-діяльнісну модель формування індивідуальної траєкторії розвитку цифрової компетентності викладачів університетів;
- систематизовано організаційні підходи до формування змісту цифрової компетентності викладачів університетів;
- уточнено термінологічний апарат з теми дослідження.

Привертає увагу контент-наповнення розроблених навчальних курсів та значний обсяг експериментального матеріалу стосовно особливостей взаємодії викладачів у процесах навчання та розвитку цифрової компетентності як підвищення кваліфікації засобами неформальної та інформальної освіти. Цей експериментальний матеріал створює підґрунтя для подальшого дослідження розвитку цифрової компетентності викладачів в освітньому процесі в руслі цифрової трансформації освіти та інтеграції її в європейський освітній простір.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено:

- програми підвищення кваліфікації та електронні навчальні курси: «Методика створення тестів для організації онлайн-тестування», «Цифровий самоменеджмент лідера в освіті», «Цифрова компетентність викладача», «SMART Notebook», «Цифровий хаб інноваційних рішень», «Використання імерсивних технологій в освітньому процесі»; корпоративний стандарт цифрової компетентності викладача Університету Грінченка; «Метакурс розвитку ЦК викладачів університету», структурований за рівнями ЦК та з урахуванням тенденцій розвитку цифрових технологій;

- методику розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції;

- структуру та змістове наповнення сайту «Підвищення цифрової компетентності викладачів», методичні рекомендації «Відеолекція у ПЗ SMART Notebook як запис робочого столу з аудіокоментарем», «Відеолекція за допомогою надбудови Office Mix для MS Office 2013», «Для організації дистанційних занять: лекцій чи семінарів, можна використати Hangouts Meet», інструкції «Налаштування термінів проходження лекції», «Як налаштувати діяльність “Завдання”?», «Як у журналі оцінок упорядкувати діяльності у хронологічній чи логічній послідовності?»;

- електронні дидактичні матеріали щодо використання цифрових інструментів у професійній діяльності викладачів для каталогу поширених запитань;

- розроблено та змістово наповнено «Цифровий хаб інноваційних рішень» у межах реалізації проєкту Громадський бюджет міста Києва-2021 «Цифровий хаб Університету Грінченка».

Матеріали дослідження можуть бути використані у практичній роботі педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, для підвищення кваліфікації персоналу університетів в рамках концепції навчання впродовж життя, у процесі розроблення навчальних і методичних матеріалів із розвитку цифрової компетентності викладачів університетів.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення з дисертацією Василенко Світлани Василівни, її науковими працями за темою дослідження підтверджує дотримання дисертанткою принципів та норм академічної доброчесності. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту, академічного плагіату в дисертаційній роботі відсутні. Використані у роботі матеріали і висловлювання інших авторів включають відповідні посилання на їх джерела, що відображає коректність підходу авторки до цитування використаного тексту, цифрових даних та ілюстрацій.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Не заперечуючи значущості дослідження Василенко С. В. для науки та практики, важливо звернути увагу на деякі зауваження та аспекти дискусійного

характеру, а саме:

1. У розділі 1, п. 1.1 (с. 43-44) авторка зазначає, що на сьогодні, відбувається трансформація ІКТ-компетентності у цифрову компетентність. Наведено аналітичний огляд позицій дослідників з цього питання. Проте, не зовсім чітко прослідковується особиста позиція авторки щодо того, як у дисертації співвідносяться цифрова та ІКТ компетентності.

2. У п. 1.5 розділу 1 мова йде про андрагогічні підходи у розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції. Дуже влучно вибрано підхід до навчання, адже мова йде про навчання дорослих в рамках реалізації концепції навчання впродовж життя. Однак, прослідковується деяка фрагментарність у розкритті андрагогічного підходу. Незважаючи на акцент на андрагогіці, у дисертації недостатньо уваги приділено розгорнутому аналізу методик, що враховують особливості навчання дорослих, їх адаптацію до цифрового середовища та впливу на ефективність навчання викладачів.

3. У розділі 3, п. 3.1 (табл. 3.1, с. 140-141) окреслено ролі викладача в сучасному та майбутньому освітньому процесі. В ході цифрової трансформації освітнього процесу важливе місце в цифровому освітньому середовищі займає процес навчальної модерації та важливою є роль викладача-модератора у процесі навчання. Загалом, оцінюючи позитивно та схвально представлену дисертацію, тим не менше, мусимо зазначити, що робота значно виграла б якщо розширити перелік ролей сучасного викладача в цифровому освітньому процесі з врахування процесів модерації навчання та ввести роль – модератор.

4. У дисертації охарактеризована рамка DigCompEdu з урахуванням ІІІ, однак дещо загально враховані та висвітлені можливості штучного інтелекту у розвитку цифрової компетентності викладачів в аспектах інтеграції інструментів штучного інтелекту в навчально-методичну діяльність викладачів університетів, зокрема в аспектах персоналізації навчання, автоматизованого зворотного зв'язку та адаптивного контенту.

5. Для перевірки достовірності отриманих даних в результаті експерименту використано один математично-статистичний метод – критерій кутового перетворення Фішера. Прийнято вважати, що використання тільки одного статистичного критерію дещо обмежено представляє застосування новітніх математико-статистичних методів для перевірки результатів експерименту. В той же час, робота містить значний обсяг даних. Застосування сучасних методів статистичного аналізу тільки б підсилило статистичну обґрунтованість та достовірність висновків.

6. У тексті дисертації зустрічаються окремі технічні огріхи, недоліки стилістичного та синтаксичного характеру, що тим не менше аж ніяк не знижує якість та глибину сприйняття матеріалу дослідження.

Зазначені зауваження слід розглядати як пропозиції щодо подальшого

розвитку дослідження, вони не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи Василенко Світлани Василівни «Методика розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції» представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Представлена дисертаційна робота «Методика розвитку цифрової компетентності викладачів університетів в умовах євроінтеграції» є самостійно виконаною, завершеною кваліфікаційною науковою працею. У дослідженні Василенко С. В. отримані нові науково обґрунтовані результати які в сукупності вирішують важливу проблему в галузі теорії та методики підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів інформатизації освіти, формування і використання електронних ресурсів освітніх і наукових матеріалів а також їх створення та впровадження в освітню практику, що цілком відповідає паспорту спеціальності 13.00.10 – Інформаційно-комунікаційні технології в освіті, галузі 01 Освіта/Педагогіка.

Усе вище зазначене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Василенко Світлани Василівни має достатньо високий рівень наукової новизни, теоретичного і практичного значення, відповідає вимогам пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» (зі змінами і доповненнями), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня **кандидата педагогічних наук** зі спеціальності 13.00.10 – Інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

Юлія РОМАНИШИН

